

REFERENCES:

1. Communication from the Commission on promoting the role of voluntary organisations and foundations in Europe (OM/97/0241). URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Ac10714> (дата звернення: 28.01.2017 р.).
2. Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Foundation (FE) (2012/0022 (APP). URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012PC0035> (дата звернення: 24.01.2017 р.).
3. Болдырев В. А. Конструкция юридического лица несобственника: опыт цивилистического исследования. Москва, Статут. 2012. 366 с.
4. Герваген Л. Л. Развитие учения о юридическом лице. С.-Петербург. 1888. 91 с.
5. Евецкий А. А. О юридических лицах. Киев. 1876. 62 с.
6. Ельяшевич В. Б. Избранные труды о юридических лицах, объектах гражданских правоотношений и организации их оборота. В 2т. Т. 1. Москва, Статут. 2007. 492 с.
7. Жигалкін І. П. Установи як юридичні особи: монографія. Харків, Право. 2010. 168 с.
8. Зозуляк О. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичний та практичний аспекти: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники. 2017. 432 с.
9. Кочин В. В. Особливості участі публічних установ у цивільних відносинах // Актуальні питання правового регулювання участі суб'єктів публічного права в приватних відносинах: зб. наук. пр. / НАПрН України, НДІ приватного права і підприємництва; за ред.: акад. НАПрН України О. Д. Крупчана, доц. О. О. Первомайського. Київ: Ред. журн. «Право України», 2013. С. 60–84.
10. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. Київ, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.
11. Лещенко Д. С. Установи як учасники цивільних відносин: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. Справ, 2007. 196 с.
12. Литвин І. В. Приватноправове регулювання благодійної діяльності в Європі. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.03. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ. 2015. 20 с.
13. Правове регулювання некомерційних організацій в Україні: монографія за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків, Право. 2013. 480 с.
14. Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі // Юридичний вісник України. 20.12.2002. № 50.
15. Юридические лица в гражданском праве: Юридические лица в российском гражданском праве (некоммерческие и коммерческие организации). Отв. Ред. В. Н. Литвинкин, О. В. Гутников. Москва, Институт законодательства и сравнительного правоведения при правительстве Российской Федерации. 2013. 1024 с.

Кочин В. В. Приватна установа як юридична особа: національна правова доктрина та європейський законодавчий досвід

Стаття визначає поняття установи, її ознаки як юридичної особи приватного права. Здійснено порівняльний аналіз вітчизняної цивільно-правової доктрини та законодавство країн-членів ЄС. Запропоновано шляхи адаптації законодавства України до аquis ЄС та визначено сучасне розуміння установи у системі юридичних осіб.

Ключові слова: установа, юридична особа, суспільно корисний інтерес, аquis ЄС.

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА НАПрН УКРАЇНИ У ЗАКОНОТВОРЕННЯ

Лапечук П. І.,

старший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Попович Т. Г.,

науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Головко Д. Є.,

молодший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

З метою активізації законопроектної роботи, збільшення наукових розробок за напрямками фундаментальних наукових досліджень, які здійснюються відповідно до законів України «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», в Інституті на громадських засадах створено центр із законопроектної роботи, до складу якого ввійшли наукові працівники, рекомендовані відділами Інституту (за напрямками їх функціональної діяльності). Матеріал подається у формі інформування, децю у неповному, можна сказати однобічному вигляді (зачіпаються в основному земельні, екологічні, соціальні проблеми). Сподіваємось, що у подальшому аналогічні матеріали поповняться новими пропозиціями законодавчого характеру, охоплюючи всі напрями наукової діяльності Інституту.

Ключові слова: законопроект, висновки та пропозиції, впровадження результатів наукової роботи, практичні результати.

У сучасних умовах розвитку і становлення правової науки незалежної України, в період імплементації законодавства нашої держави до вимог Європейського Союзу та міжнародних правових норм в цілому на основі нових економіко-господарських ринкових відносин вкрай важливого значення набувають прикладні наукові дослідження та впровадження їх результатів у практику законотворення.

Працівниками центру та відділами Інституту були проаналізовані та узагальнені результати наукових досліджень, висновки і пропозиції, викладені у дисертаційних роботах чи авторефератах, рекомендації науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, інших науко-практичних заходів, а також проведена відповідна робота з авторами пропозицій щодо надання їх для впровадження. Окремі питання розглядалися на засіданнях відділів, спеціальної ради із захисту дисертацій та вченої ради Інституту.

Були встановлені робочі зв'язки з відповідними Комітетами Верховної Ради України, Міністерством юстиції України, Верховним Судом України, іншими державними органами. У 2016 р. в Інституті було вивчено і проаналізовано понад 20 законопроектів, внесених до Верховної Ради України суб'єктами законодавчої ініціативи (Кабінетом Міністрів України, народними депутатами та ін.), зауваження і пропозиції до яких надіслані до відповідних Комітетів. Зупинимось на окремих з них:

1. Так, Кабінетом Міністрів України був поданий законопроект «Про дитяче харчування» (реєстраційний № 3808 від 22.01.2016 р.), метою якого визначено удосконалення законодавства у сфері дитячого харчування для забезпечення подальшого розвитку українського виробництва цієї продукції, зокрема, спрощення умов провадження підприємницької діяльності у харчовій галузі, забезпечення належної якості та безпечності дитячого харчування. Проте у процесі аналізу виявлено, що у законопроекті практично ігнорується екологічна складова виробництва дитячого харчування, пов'язана з вирощуванням рослинної продукції, годівлі тварин, підготовки та транспортування сировини тощо. Тобто йдеться про забезпечення та спрощення підприємницької діяльності у цій сфері, а не про забезпечення дітей безпечним, якісним та відповідним віковим потребам харчуванням (як це було зазначено у преамбулі законопроекту). Тому ми внесли пропозицію, щоб у законопроекті були зазначені відповідні органи, які б спільно з науковцями визначили екологічно чисті зони для ведення органічного землеробства і вирощування (виробництва) безпечної сировини для дитячого харчування.

2. Ми не підтримали проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права постійного користування органами Державної прикордонної служби України земельними ділянками для інженерно-технічного облаштування та утримання державного кордону» (реєстраційний № 4037 від 08.02.2016 р., поданий групою народних депутатів), метою якого є створення умов для оперативного вирішення питань вилучення земельних ділянок, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб для подальшого інженерно-технічного облаштування державного кордону України із суміжними державами. Ми висловили думку, що назву проекту слід викласти у такій редакції: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення органами Державної прикордонної служби України права постійного користування земельними ділянками для інженерно-технічного облаштування та утримання державного кордону».

Проектом накладається обмеження на дію Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» (далі – Закон), оскільки дія цього Закону не поширюється на випадки примусового відчуження земельних ділянок в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану можна проводити реквізицію (примусове відчуження) земельних ділянок або вилучення майна без судової процедури за рішенням органу державної влади. Ми зауважили, що сьогодні в Україні проводиться АТО, а військовий чи надзвичайний стан не введено, тому недоцільно говорити про обмеженість дії цього закону. Разом з тим у вказаному Законі передбачена процедура викупу земельних ділянок для забезпечення національної безпеки та оборони (абз. 1 ч. 1 ст. 7 Закону). Випуск земельних ділянок (на відміну від реквізиції) забезпечує конституційне право власності (ст. 41 Конституції України). Зокрема, кожен має право володіти, користуватися і

розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Тому було висловлено думку, що проект Закону є недостатньо обґрунтованим та суперечить положенням Конституції України.

3. Значною проблемою, особливо у великих містах України, є чималі обсяги різноманітних виробничих і особливо побутових відходів, які займають великі земельні площі та забруднюють землі, водні ресурси та атмосферне повітря, негативно впливають на життя і здоров'я людей. В цьому напрямі в Інституті було вивчено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо поводження з побутовими відходами та стимулювання їх використання як альтернативного джерела енергії» (реєстраційний № 3198-1 від 21.10.2015 р., поданий групою народних депутатів України), метою якого є досягнення комплексного врегулювання питання поводження з побутовими відходами, удосконалення механізмів державного регулювання у сфері поводження з побутовими відходами на основі директиви 2008/98/ЄС про відходи та скасування деяких директив, підвищення ефективності дії законів України у сфері поводження з побутовими відходами, усунення виявлених недосконалостей правового регулювання у цій сфері, створення сприятливих законодавчих умов для залучення інвестицій в енергетичну галузь та стимулювання виробництва електроенергії і тепла шляхом перероблення побутових відходів завдяки поширенню на цей вид електроенергії «зеленого» тарифу.

На сьогодні первинною проблемою, яку необхідно вирішити, є поділ відходів фізичними та юридичними особами, для чого необхідно встановити спеціальні роздільні смітники та/чи розширену мережу пунктів приймання/здавання відходів для вторинної переробки, у тому числі для вироблення енергії. У Проекті пропонується не стільки стимулювання (як вказано у назві), скільки посилення відповідальності за розміщення відходів. Також у Проекті пропонується запровадити прогресивні ідеї з використання «зеленої» енергії споживачами, але не міститься стимулюючих факторів, що призведуть до зменшення відходів чи спонукатимуть до їх розділення фізичними та юридичними особами, тобто у законопроекті не вирішується основна проблема – роздільне збирання, транспортування, складування та ефективне використання, переробку відходів.

4. Як це не прикро, але при вивченні законопроектів ми виявили непоодинокі випадки, коли окремі суб'єкти законодавчої ініціативи шляхом внесення некоректних змін до діючих норм права намагаються порушувати конституційні права громадян, зокрема право загального природокористування. Про це яскраво свідчить проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав громадян на загальне використання лісових ресурсів» (реєстраційний № 4746 від 01.06.2016 р.), метою якого є усунення декларативності норм лісового законодавства щодо забезпечення прав громадян на вільний та безоплатний доступ до лісових ресурсів шляхом запровадження комплексного і системного правового врегулювання вказаних правовідносин, а також удосконалення правовідносин використання корисних властивостей лісів на умовах довгострокового тимчасового користування, уточнення положень чинних законодавчих актів. Проект мав би описувати та визначати права на загальне використання лісових ресурсів, а у тексті йдеться лише про спеціальні види використання. По суті, невирішеним залишається питання зменшення порушень та передумов для соціальних конфліктів, що на сьогодні виникають між громадянами та тимчасовими лісокористувачами, користувачами мисливських угідь, а також іншими особами, котрі шляхом встановлення парканів та інших перешкод обмежують право громадян на загальне користування лісовими ресурсами.

При написанні законопроекту було забуто, що загальне лісокористування (як і користування іншими видами природних ресурсів) є конституційним правом кожного громадянина, що не обмежене строком (ч. 2 ст. 13 Конституції України). Крім того, законодавство України чітко визначає: 1) ст. 16 Лісового кодексу України – право користування лісами здійснюється в порядку постійного та тимчасового користування лісами; 2) ч. 2 ст. 18 Лісового кодексу України – тимчасове користування лісами може бути: довгостроковим – терміном від одного до п'ятдесяти років і короткостроковим – терміном до одного року. У надісланих до Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи зауваженнях і пропозиціях ми відзначили, що у Проекті переплутано поняття довгострокового, короткострокового, тимчасового та постійного користування, що внесе у національне законодавство лише плутанину та колізії при застосуванні на практиці.

5. До цього часу мають місце випадки, коли громадяни оскаржують не зовсім правильне вирішення питань приватизації земель, отримання паїв тощо, тому з боку законодавців є спроби врегулювати ці питання, проте не завжди вони слухні. Зокрема, в Інституті проаналізовано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо справедливого розподілу земель у процесі приватизації державних підприємств, установ, організацій» (реєстраційний № 3866 від

02.02.2016 р., поданий групою народних депутатів України), метою якого є збільшення матеріальної бази місцевого самоврядування за рахунок земель резервного фонду, що утворюється в процесі приватизації державних сільськогосподарських підприємств, установ, організацій. Зазначимо, що відповідно до чинного законодавства органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування у процесі приватизації державних чи комунальних земель створюють резервний фонд у розмірі до 15 відсотків площі усіх сільськогосподарських угідь, які були у постійному користуванні відповідних підприємств, установ, організацій (ч. 10 ст. 25 Земельного кодексу України). У Проекті пропонується встановити, що землі резервного фонду мають бути передані у комунальну власність територіальної громади, на території якої вони розташовані. У разі виникнення ситуації, коли на момент приватизації особа не була включена до списку суб'єктів, що перелічені у ч. 1 ст. 25 Земельного кодексу України, та має право на отримання частки (паю), створення резервного фонду забезпечує права таких працівників, які, наприклад, відновилися через суд на підприємстві, що приватизується. У нині чинній редакції ч. 11 ст. 25 Земельного кодексу України передбачено, що резервний фонд земель перебуває у державній або комунальній власності і призначається для подальшого перерозподілу та використання за цільовим призначенням. Для отримання своєї частки (паю) особи будуть звертатися до відповідного державного чи комунального органу за належністю ліквідованого підприємства, які матимуть змогу надати таке майно з резервного фонду. У разі ж прийняття пропонованих змін при зверненні до органів виконавчої влади, що приймали рішення про приватизацію, щодо отримання своєї частки (паю) особі не зможуть забезпечити реалізацію такого права у зв'язку з відсутністю вільних земель у розпорядженні такого органу виконавчої влади. Зворотна передача земель із комунальної власності у державну може бути неможливою.

6. Останніми роками багато «списів» ламаються в суперечках щодо продажу земель сільськогосподарського призначення. Для врегулювання цього питання до Верховної Ради України було подано законопроект «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо недопущення тінювого відчуження земель сільськогосподарського призначення» (реєстраційний № 5223 від 04.20.2016 р.), метою якого є встановлення обмежень при регулюванні відносин, пов'язаних із правом емфітевзису, для запобігання прихованому продажу земель сільськогосподарського призначення у період дії мораторію на їх відчуження. Судова практика свідчить, що часто прихованою метою договорів емфітевзису є відчуження земельних ділянок через механізм внесення їх до статутного капіталу, передання у заставу, відчуження іншим особам. Тобто йдеться про порушення прав власників земельних часток (паїв), а також тих власників, у яких земельні ділянки вже сформовані як об'єкти речових прав. Ми вважали, що законопроект є необхідним, але потребував коригування для уникнення різночитання. З нього, на нашу думку, слід було б виключити термін «земельні частки (паї)», оскільки у пп. «а» та «б» п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу України, на які є посилання в законопроекті, вже чітко зазначено той перелік та види земель, на які на сьогодні поширюється мораторій.

7. Протягом останнього десятиліття судочинство України зазнало докорінного реформування, в результаті якого не лише вдосконалені діючі інститути цивільного процесуального права (у тому числі пов'язані з речовими доказами), а й втілені у життя і успішно функціонують нові моделі процесуальної взаємодії суду та інших суб'єктів цивільного процесу. Відтепер кожен учасник цивільних процесуальних правовідносин має можливість обмінюватись із судом електронними документами, одержувати повістки через текстові SMS-повідомлення, а також брати участь у судовому засіданні у режимі відеоконференції. Звичайно, таке оновлення законодавчих приписів та модернізація всіх стадій відправлення правосуддя на практиці зумовлює пошук наукового пошуку теоретичного обґрунтування особливостей використання як речових доказів у цивільному процесі нових предметів та об'єктів матеріальної дійсності, а також удосконалення способів їх пред'явлення, дослідження, зберігання та повернення.

З цією метою в Інституті розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального Кодексу України» (щодо речових доказів у цивільному судочинстві), в якому пропонується якісно вдосконалити чинні норми цивільного процесуального судочинства, присвячені речовим доказам шляхом наповнення їх визначення новим змістом та встановлення нових правил їх пред'явлення, дослідження, зберігання та повернення цих речових доказів власникам чи тим особам, за якими суд визнає право на ці предмети. У законопроекті пропонується:

1) внести зміни до ч. 2 ст. 58, ч. 1 ст. 121, ч. 1 ст. 139, ч. 3 ст. 139, ч. 1 ст. 140, ч. 1 ст. 142, ч. 1 ст. 158(1) ЦПК України, відповідно до яких суттєво оптимізується процедура дослідження судом пред'явлених сторонами речових доказів у цивільній справі;

2) доповнити ч. 1 ст. 158(1) ЦПК України положенням, відповідно до якого у режимі відеоконференції можуть бути досліджені й речові докази, які з певних причин не можуть бути доставлені до зали судових засідань, шляхом постановлення відповідної ухвали про це за клопотанням сторони чи власної ініціативи суду;

3) доповнити ч. 11 ст. 158(1) положенням, відповідно до якого питання збереження речових доказів, оглянутих і досліджених судом за місцем їх знаходження, в тому числі у режимі відеоконференції, вирішується тим судом, який виконував доручення суду за місцем знаходження цих речових доказів;

4) виключити зі змісту Цивільного процесуального кодексу України ч. 3 ст. 141, та ч. 3 ст. 142 відповідно до обумовлених вище змін.

Слід звернути увагу, що цей матеріал подається у формі інформування, децю у неповному, можна сказати односторонньому вигляді (зачіпаються в основному земельні, екологічні, соціальні проблеми). Переконані, що кожен відділ Інституту зацікавлений у впровадженні у практику законотворення результатів своїх наукових досліджень за відповідними напрямками функціональної діяльності. Сподіваємось, що у подальшому аналогічні матеріали поповняться новими пропозиціями законодавчого характеру, охоплюючи всі напрями наукової діяльності Інституту.

Lapchuk P., Popovich T., Golovko D. Implementation of results of scientific research institute in lawmaking

In order to enhance drafting, increase scientific research in areas of fundamental research, carried out in accordance with the laws of Ukraine «On Higher Education», «On Scientific and Scientific-Technical Activity» at the Institute volunteer a center of legislative work of the which included scientists recommended by the Institute departments (according to their functional activity). The material is supplied in the form of information, in a somewhat incomplete, we can say unilateral form (mainly affected land, environmental, social problems). We hope that in the future similar materials full of new legislative proposals, covering all scientific activities of the Institute.

Keywords: draft law, conclusions and proposals, introduction of the results of scientific work, practical results.

ПРАВА ПАЦІЄНТІВ ІЗ ПСИХІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Миронова Г. А.,

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті досліджуються права пацієнтів із психічними розладами. Аналізуються такі аспекти: рівність у правах, право на медичну інформацію, право на згоду на лікування.

Ключові слова: принцип рівності у правах, права психічнохворих осіб, право на медичну інформацію, право на згоду на лікування, примусове лікування.

Протягом невеликого проміжку часу відбулися кардинальні зміни у медичній етиці, правосвідомості та, як наслідок, у правових підходах до регулювання правовідносин медичної сфери. Перехід від патерналізму до автономії у прийнятті особистих рішень призвів до інституалізації принципу згоди на медичне втручання та напрацювання відповідних правових механізмів реалізації права на вибір у сферах охорони здоров'я та надання медичної допомоги як на рівні міжнародно-правових стандартів, так і у нормах вітчизняного законодавства. Проте на початку ХХІ ст. виявилось, що ціла соціальна група опинилася поза межами цих прогресивних цивілізаційних досягнень у сфері прав і свобод, що виборювалися європейською спільнотою протягом останніх років. Це – фізичні особи із проблемами психічного здоров'я та інтелектуальною недостатністю, які належать до найбільш вразливих суспільних груп та потребують спеціальних інституцій та інструментів охорони і захисту їх автономії та прав у максимально можливій мірі.

За оцінками експертів ВООЗ, «психічні розлади становлять 12% глобального тягаря хвороб в усіх країнах світу, і до 2020 р. на їх долю припадатиме 15% років життя, втрачених через непрацездатність» [1, с. 16]. То ж не дивно, що питання розвитку психіатричної медичної допомоги в Україні привертають до себе дедалі більше уваги останнім часом. Але здебільшого цей напрям здобув висвітлення у контексті медико-соціального забезпечення та адміністративно-правового супроводження. Саме цим аспектам присвячено основні публікації з даного напрямку. Водночас цивільно-правовий зріз проблеми не знайшов свого адекватного дослідження у вітчизняній правовій науці, що негативно відображається на висвітленні існуючих проблем та формуванні нових підходів у дотриманні прав людини у цій сфері системи охорони здоров'я.